

Sérülés specifikus módszerek a fejlesztés szolgálatában

Súlyosan - halmozottan sérült személyek
kommunikációja

Készítette: Schmidt Franciska
gyógypedagógus

Gyűjteményemmel súlyosan, halmozottan sérült személyek kommunikációs tevékenységében szeretnék segítséget nyújtani. Munkámmal a velük együtt élő szülők és gyógypedagógusok fejlesztő munkáját kívánom hatékonyan befolyásolni.

Törvényi háttér

A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény 2006. január 1-jén érvénybe lépett módosítása (30/A §) értelmében: „A súlyos és halmozottan fogyatékos gyermek, annak a tanítási évnek az első napjától, amelyben a hatodik életévét betölti, a fejlesztő felkészítés keretei között a tankötelezettségét teljesíti (a továbbiakban: fejlesztő iskolai oktatás)”. A fejlesztő iskolai oktatásban rehabilitációs pedagógiai programot és annak alapján egyéni fejlesztési terveket készítenek.” A fejlesztő iskolai oktatást a Súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók fejlesztő oktatása irányelvének alkalmazásával kell megszervezni, oly módon, hogy a heti fejlesztő foglalkozások száma elérje a húsz órát.”

A fejlesztő iskolai nevelés-oktatás

A fejlesztő iskolai nevelést, fejlesztést egyrészt a közoktatási törvényben, másrészt a Súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók fejlesztő iskolai oktatása irányelvében (22/2006. (V.22.) OM rendelet) megfogalmazott ajánlásoknak megfelelően kell megszervezni. Az oktatás szervezeti és tartalmi struktúráját az intézmény a helyi adottságoknak és szükségleteknek megfelelően alakíthatja.

A súlyos és halmozott fogyatékoság meghatározása

„A súlyos és halmozott fogyatékoság az egész élet során fennálló állapot, amelyre jellemző, hogy a testi struktúrák károsodása következtében a speciálisan humán funkciók - mint a kommunikáció, a beszéd, a mozgás, az értelem és az érzékelés-észlelés - minimálisan két területén súlyos vagy legsúlyosabb mértékű zavar mutatható ki. Ennek következtében az érintett személy pszichofizikai teljesítményei extrém mértékben eltérnek az átlagtól, így tevékenységeiben erősen akadályozottá válik, és társadalmi részvételében jelentősen korlátozott lehet. A súlyos és halmozott fogyatékoság hátterében rendszerint a korai életszakaszban bekövetkező, a központi idegrendszeret érintő komplex károsodás áll. A fogyatékoságok a legkülönbözőbb kombinációkban és súlyossági fokozatokban, esetleg eltérő időben jelenhetnek meg.”

E tanulók speciális segítséget igényelnek szükségleteik kielégítése, egészségük megtartása, az emberi, a dologi és természeti világhoz való viszonyuk kialakítása és a társadalom életében való aktív részvétel érdekében. Egész életükben a környezet fokozott mértékű és folyamatos, komplex segítségére, támogatására utaltak, személyiségük kibontakoztatása és életminőségük javítása érdekében nevelés-oktatásra van szükségük.” (3. számú melléklet a 32/2012. (X. 8.) EMMI rendelethez)

A súlyosan és halmozottan fogyatékos gyermekek fejlődése gyakran nagy eltérést mutat, előfordulhat, az alapfejlesztéseknél nem lehet tovább jutni. Hosszú folyamat eredménye lehet a kölcsönös kommunikáció megtanulása és annak fejlesztése is.

A tanuló és a gyógypedagógus közös tanulási folyamat során ismerik meg egymás jelzéseit, tanulják meg egymás megértésének lehetőségeit, és a másikat önmaguk jelzéseinek megértésére, kifejezéseik helyes értelmezésére tanítják. Ezzel válik lehetségessé az egyes képességek, funkciók fejlődésének elősegítése és adott tevékenységek megtanítása.

Súlyosan-halmozottan fogyatékos személyek esetében környezete minden, a személyiség kibontakozását segítő fejlődési terület (kognitív tapasztalatok, élmények a saját testről, észlelés, figyelem, emlékezet, mozgás, sokoldalú kommunikáció, érzelmek stb. ösztönzése) nagy hangsúlyt kap az életfeltételek valamennyi részterületének szervezése során.

A kommunikáció

„A kommunikáció széles körű fogalom, ami nem a beszéddel kezdődik és fejeződik be. Kommunikáció minden, ami segít, hogy kapcsolatot teremtsünk a környezettel: a testbeszédünk, a jelzéseink, a tekintetünk, a megjelenésünk, az érintés, a beszéd – annak jellegével és mondandójával-, kommunikáció minden verbális és nem verbális közlés vagy történés, ami összekapcsol a körülöttünk lévő világgal „(Radványi, 1994).

Az, hogy egy gyermek milyen szinten tud kommunikálni és milyen szinten képes elsajátítani bármilyen verbális vagy nonverbális megoldást, az függ a kognitív képességétől és a motivációtól is.

A kommunikáció, mint emberi jog

Az ember szociális lény és a szociális élet alapja a kommunikáció. A fogyatékos személyeknek is igényük van a kommunikációra, megfelelő eszközök segítségével képesek is rá. A kommunikációs csatornák esetünkben számos alternatívát magában foglalnak.

A fogyatékos személy számára az információhoz való hozzáférést, a szabad véleménynyilvánítást, a hivatalos ügyek intézése során az alternatív kommunikáció használatát törvényileg kell biztosítani.

„A Fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény” 2. cikke a következőképpen határozza meg a kommunikációt:

„A „kommunikáció” fogalmába tartoznak a nyelvek, a kivetített szöveg, a Braille-nyomtatás, a taktilis kommunikáció, a nagyméretű betűkkel történő nyomtatás, a hozzáférhető multimédia, valamint az írott, a hangzó és az egyszerű szöveg, a felolvasás, illetőleg az augmentatív, beleértve a hozzáférhető kommunikációs és információs technológiát, a kommunikáció alternatív módozatai, eszközei és formái;”

Az ENSZ Egyezmény, melyet hazánk is ratifikált 2007-ben, elismeri az alternatív kommunikációs eszközöket, mint a beszélt nyelv alternatív, de vele egyenrangú lehetőségeit, ezzel természetesen elismerve azt is, hogy a fogyatékos személyeknek, akik hangzó beszéd útján nem tudják környezetük tudomására hozni igényeiket, szükségleteiket, ugyanúgy joguk van a kommunikációra, mint a beszélt nyelvet használó személyeknek.

A halmozottan sérültek kommunikációja

A halmozottan sérült személyeknek nehezített a kommunikációja és a velük való kommunikáció is. Nehezített a beszédmegértésük és a visszacsatolási képességük.

A kommunikáció emberi szükséglet, az érzelmek, gondolatok, kívánságok kifejezése, a közösségben, társadalomban élés, az emberi létezés feltétele is egyben, ezért fontos, hogy a nem beszélő személyek részére is biztosítani tudjuk az önkifejezést. Egyik

legfőbb teendők a fejlesztés során a megfelelő kommunikációs csatorna, eszköz megtalálása, kiépítése a sérült személy irányába, valamint egy komplex, minden területre kiterjedő átgondolt, aprólékos, kis lépésekre lebontott, a sajátos szükségleteket szem előtt tartó fejlesztés megvalósítása.

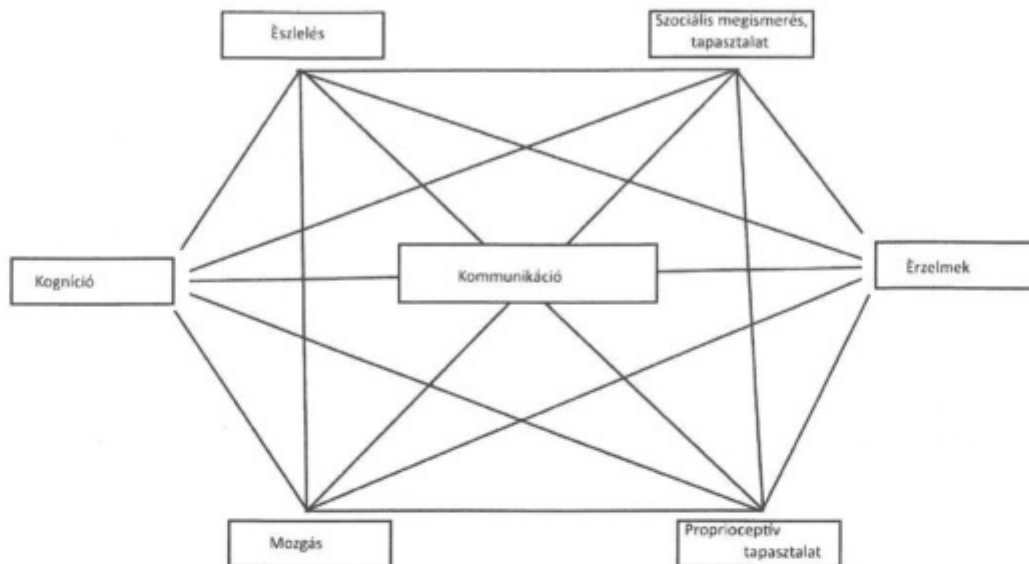
A súlyosan-halmozottan fogyatékos személyek kommunikáció fejlesztésének alap gondolata *Paul Watzlawick* híres mondata: „Nem lehet nem kommunikálni”.

A súlyosan-halmozottan fogyatékos személyekkel történő kommunikáció sokszor igen nagy kreativitást igénylő feladat a pedagógus számára.

A verbális kommunikáció nehezített, sok esetben teljesen hiányzik. A szűkebb vagy tágabb környezettel való kontaktus felvétele nehezített, ennek pedig következménye lehet az izoláció. (*Fröchlich 2010*).

A súlyosan-halmozottan fogyatékos személyek heterogén csoportot alkotnak, ezért a kommunikációs lehetőségeik nagyon individuálisak. A kommunikációjuk nonverbális kommunikációt vagy néhány individuális szót, szótöredéket jelent esetükben, de a jól kivehető kommunikációs jelzések hiányával is találkozhatunk.

Mall (*Grunick - Maier-Mihalitsch 2010*) nyolc személyközi kommunikációs csatornát különböztet meg, a szemkontaktust, a légzés ritmusát, a beszélt nyelvet, hangadást, a mimikát, az érintést, a gesztusokat és a mozgást. A legsúlyosabb értelmi fogyatékos személyek kommunikációs csatornáit tekintve a légzés ritmusát, a hangadást, az érintést és a mozgást kell kiemelnünk, mint gyakori kommunikációs csatornát.

Fröhlich és Haupt modellje a fejlődési folyamatok komplexitására és a teljes ember fejlesztésének a jelentőségéről (Fröhlich, 1991. 156. o.)

Minden gyermeknél egyedi, hogy milyen módon próbálkozunk a beszédfejlesztéssel, de meg kell próbálni a hangzóbeszéd beindítását és javítását 1-1,5 éves kor körül. Ha nehézségbe ütközik a beszéd kialakítása, akkor egyénre szabott alternatívákat kell kínálnunk a gyermek számára, amivel kommunikációs kapcsolatban tud maradni a világgal.

„Ha azt tapasztalja, hogy van beleszólása a saját életébe, egyre inkább motiválva érzi magát, hogy akár AAK jelzésekkel is, de folyamatosan részt vegyen a kommunikációban.” /Márkus Eszter/

A kommunikáció kialakítására és fejlesztésére való eljárások:

- Bazális kommunikáció
- Individuális kommunikáció
- Orientációs kommunikáció
- Segített kommunikáció (augmentatív és alternatív kommunikáció).

Célok:

- A beszédképtelen gyermekek kívánságainak, gondolatainak mások számára is érthető közlése.
- Saját életük cselekvőbb részesévé válás.
- Augmentatív kommunikációs eszköz segítségével egyenlő esély elérése a többi gyerek között, a szűkebb és tágabb környezetükben egyaránt.
- Beilleszkedés az őket körülvevő emberek közösségébe.
- Személyiségük minél teljesebb kibontakozása.
- A lehető legteljesebb beilleszkedés a társadalomba.

Feladatok:

- A kommunikáció iránti igény felkeltése.
- Alapkommunikáció kialakítása:
 - kapcsolatfelvétel, szemkontaktus kialakítása
 - ránézéssel való kiválasztás, döntés
 - adekvát igen-nem válaszadás
 - köszönés
- Az önálló akaratközlés, vélemény, szükséglet, döntés kifejezésének megtanítása.
- Az önkifejezéshez személyes kapcsolat és megfelelő mennyiségű idő biztosítása.
- Kommunikációs csatornák és módok megismertetése, erősítése, bővítése (eszköz nélkül vagy eszközigényes augmentatív kommunikáció segítségével).
- Az egyéni igényeknek megfelelő augmentatív és alternatív kommunikációs rendszer és eszköz kiválasztása.
- A gyermekek meg levő jelzéseire építve, azokat erősítve további jelzések kialakítása.

A kommunikációs eszköz kiválasztásának szempontjai

Az érintett személy igényeinek és képességeinek mely eszköz felel meg legjobban?

Használ- vagy használt-e már kommunikációs segédeszközt?

A segédeszközzel könnyen hordozható-e, mekkora távolságról használható?

Milyen a környezet elfogadása az alternatív kommunikációs eszközökkel szemben?

Mennyi időt tudnak szánni a jelrendszer megtanulására az érintett személy környezetében?

Az iskolai oktatás során milyen mértékben integrálható egy-egy tanítási órába az adott segédeszköz?

A kommunikáció sokféleképpen segíthető:

- rámutatás, egyszerű jelek, jelbeszéd, jelnyelv
- nem beszéd alapú hangjelek
- arcjáték
- tárgyak, képek, képcsere
- Bliss nyelv, írás (síkirás vagy Braille), betűtábla
- mesterséges beszéd, kommunikátorok
- számítógépes eszközök

Pedagógiai eszköztár a kommunikáció fejlesztésére

1. Individuális kommunikáció

Az individuális kommunikáció, kommunikáció a súlyosan-halmozottan fogyatékos személy és kommunikációs partnere között. Az orientációs kommunikáció az egymáshoz vezető út, az egymás megértésének útja, a közös kommunikációs formák kialakítása.

Az orientációs kommunikáció szakasza nagyon eltérő lehet. Sokszor nagy türelemre van szükség, amíg az individuális jelzések kommunikációs tartalma mind a két fél számára érthetővé válnak és valódi kölcsönös kommunikációt eredményeznek (lásd Márkus 2003 Harald története).

2. Bazális stimuláció

A bazális stimuláció Fröhlich (1991) nevéhez kapcsolható.

forrás: <http://gyermekfejlesztés.blogspot.com/2013/12/bazalis-stimulacio.html>

A bazális stimuláció a mindennapos ápolási-gondozási tevékenységbe jól beépíthető, súlyos-halmozottan fogyatékos személyek életének napi szinten többször ismétlődő mozzanatai. Fontos, hogy a fogyatékos személy biztonságban érezze magát, és hogy a bazális stimuláció során maga is aktívan vegyen részt az eseményekben. A tapasztalatok segítik a környezet megismerését és könnyítik az alkalmazkodást az egyén számára.

A bazális stimuláció az anyaméhben megjelenő ingerekre nyúl vissza, mint a szomatikus, vestibuláris és vibratorikus ingerekre. Gyakorlat során a fogyatékos személy fejlesztése bazális ingerek felkínálásával, megtapasztalásával történik.

Szomatikus ingerek hatására a test-környezet elhatárolódására, sajáttest határok megélésére nyílik lehetőség. Átala az adott személy a környezettel fel tudja venni a kapcsolatot, a testséma, a mozgáskoordináció fejlesztésére adódik lehetőség. Az izom spazmus oldódik, a hangulat pozitív irányba változhat.

A szomatikus, testi ingerlésre a masszázs, vagy a pezsgőfürdő is alkalmas.

Masszázs-kád

forrás:

<https://www.beliani.hu/hidromasszazs-kad-spa-pezsogfurdo-negyszogletu-masszazskad-montego.html>

A vestibuláris ingerek egyensúlyérzék fejlesztését, a gyorsulási erő, a térbeli helyzet érzékelését segítik. Érzékelhetővé válik a mozgás ereje, iránya, tájékozódási pontokat kap a személy a saját testével kapcsolatban. Megszűnnek a sztereotip mozgások, csökken a fokozott izomtónus, különböző mozgások válthatók ki, mint a fejemelés, támaszreakció.

Fészekhinta

forrás: <https://www.okeshop.hu/termek/woody-91409-feszekhinta-100cm>

Vibratorikus ingerek, akusztó-vibratorikus ingerek hatására a testileg érzékelhető, de nem megfogható inger, jelentéssel bír.

A vibratorikus stimulációt nyújt a közvetlen testi kapcsolat során érzékelhető szívdobogás, vagy a hangok rezgésének érzékelése, de erre a hangtál is kiváló eszköz.

Tibeti hangtál terápia

forrás:

http://www.egymi.hu/kiskoros/egyseges_gyogypedagogiai_modszertani_intezmeny

A vibratorikus ingerléshez közvetlenül kapcsolódik az akusztikus ingerlés.

Ilyenkor a hangok különböző tulajdonságainak érzékeltetése zajlik (hangerősség, hangmagasság, irány, távolság). A hang és a zaj információhordozóvá válik.

A taktilis ingerlés során a különböző felületű tárgyak kapnak nagy szerepet. A kezet képessé teszi az érzékelésre /érintés, hőmérséklet, nyomás, mozgásérezékelés/. A fogás, nyúlás, elengedés képességét fejlesztheti.

forrás:

https://www.google.hu/search?q=taktilis+fejleszt%C3%A9s&rlz=1C1GGRV_enHU751H

U751&source=Inms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwiayYStypHhAhU5i8MKHW4fDSA
Q_AUIDigB&biw=1600&bih=799#imgrc=VQrYizThtH4MHM:

A vizuális ingerlés során a fények alkalmazása kap nagy szerepet, mert könnyebben felkeltik a fogyatékos személy érdeklődését. A fixálás, követés, fókuszálás képességét fejleszti. Az árnyék, formák, színek, alakok érzékelését segíti.

forrás:

<http://www.gondozotthon.hu/2-besorolatlan/36-gondoskodas-germekeinkert-kozhasznu-alapitvany-apolo-gondozohaz-program>

Snoezelen-szoba

forrás:

<https://www.duol.hu/kozelet/helyi-kozelet/dunaujvaros-mora-ferenc-altalanos-iskola-carissa-jotekonysag-terapias-szoba-2172245/>

A gusztatórikus stimuláció mellett nem feledkezhetünk meg az illatingerekről sem. Fontos szerepet kapnak a mimikai jelzések. Étkezésben szerepet kap a száj szenzibilizálása, deszenzibilizálása (evés, ivás, artikuláció)

Szaglás fejlesztő játék

forrás: <http://www.nomiland.hu/szaglas-a-gyumolcs-es-illata/>

Ízelés fejlesztő játék

forrás: <https://www.jatekfarm.hu/edesseg-izleles-izlotto-30-iz>

Snomezelen terápia kiindulási alapot jelenthet a bazális kommunikáció számára is.

Snoezelen terápiás szoba

forrás:

<https://www.nlcafe.hu/ezvan/20181116/fogyatekossag-intezmeny-interju-életkezdés/#halmozottan-hatranys-helyzetűek-fejlesztő-központja-29>

3. Bazális kommunikáció

A bazális kommunikáció a vitális jelekkel (szomatikus kommunikáció) való kommunikációt foglalja magában. Itt a légzés, az izomtónus, egyéb mozgásos aktivitás, a szemhéj, vagy a tekintet mozgása, a nyelés, akár a minimális ujjmozgások is kommunikációs eszközként jelenhetnek meg.

Légzés esetén kommunikációs szignál lehet a légzés ritmusának megváltoztatása, vagy a belégzés-kilégzés hosszának megváltoztatása, de akár a sóhajtás, köhögés, ásítás is. A kommunikációban az izomtónusnál bármely izom tónusának megváltoztatása segítségünkre lehet. A homlok ráncolása, vagy ellazítása, a vállöv, vagy a has, az orrnyergék tónusának változása is tölthet be kommunikációs szerepet. Az izzadság, vagy a nyálképződést, de szívritmus, vagy a vérnyomás, és a végtagok vérbőségét is idesorolják szakemberek (Fröchlich).

A bazális kommunikáció módszerét, mely védett módszer, Winfried Mall fejlesztette ki. Elméleti háttere négy pillérre épül (Mall 2004):

- 1) Bazális stimuláció
- 2) „Funkcionális lazítás” Marianne Fuchs alapján

3) Ritmikus-zenei nevelés Scheiblauber alapján

4) Gestalt terápia fogyatékos személyekkel Besems és Van Vugt alapján

Az augmentatív és alternatív kommunikáció meghatározása és eszközeinek csoportosítása

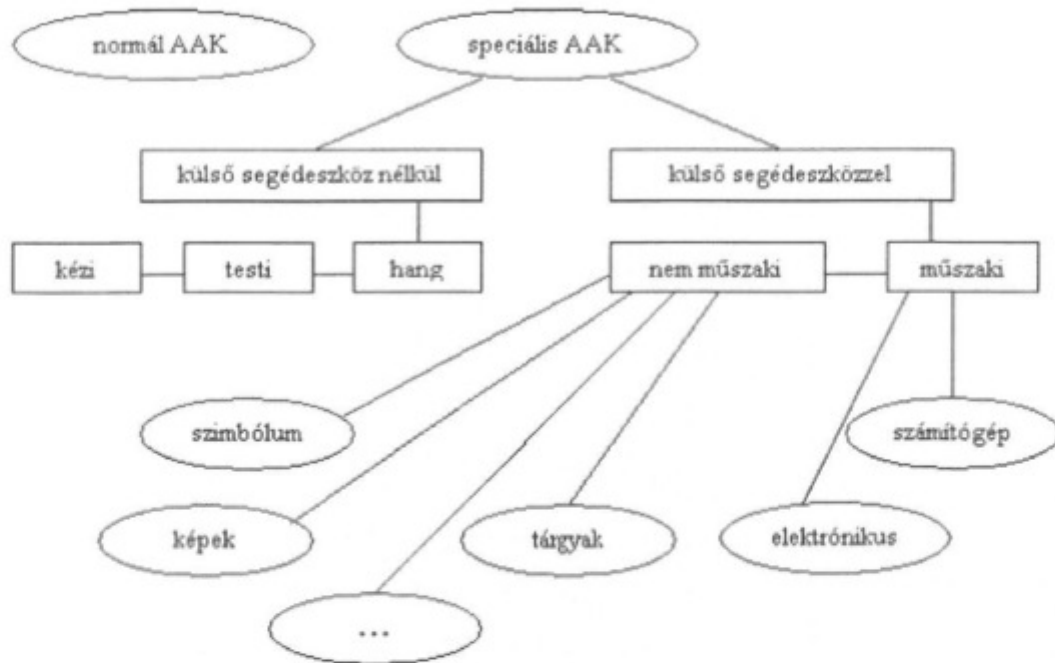
"Augmentatív kommunikáció: az érthető beszéd hiánya következtében súlyosan károsodott kommunikációs funkció átmeneti vagy tartós pótlására szolgáló kommunikációs rendszerek csoportja"(Kálmán, 1997, 122.).

Azoknak a személyeknek, akik hangzó beszéddel nem kommunikálnak az augmentatív és alternatív kommunikáció eszközrendszere segítséget nyújthat az egyéni kommunikációs utak megtalálásában. A sérült emberi kommunikáció okozta súlyos érzelmi, intellektuális és szociális hátrányok leküzdését szolgálja.

Az AAK eszközöknek nagy a jelentősége a hiányzó kommunikációs készségek kompenzálása terén, a mindennapos helyzetekben való eligazodás, a személyi függetlenség és az önállóság biztosításában.

Az augmentatív kommunikáció hatékony használata megteremti a társadalmi integráció, az önkifejezés, az intellektuális, érzelmi és szociális fejlődés lehetőségeit.
/Kálmán Zsófia/

Jelentősebb csoportok bemutatása

Gudrun (2001, 2. o.): AAK eszközök csoportosítása

Az AAK célcsoportjai

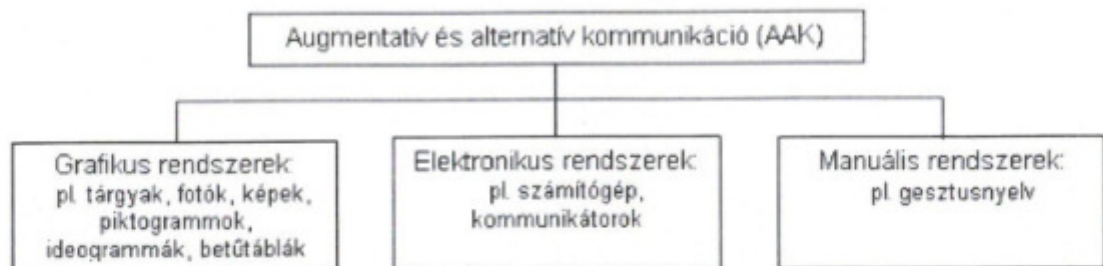
Az augmentatív és alternatív kommunikációs eszközöket, annak függvényében, hogy milyen céllal alkalmazzuk, három nagyobb csoportba soroljuk (Erdélyi 2005):

- 1) Nyelvpótló funkció
- 2) Nyelvfejlesztő funkció
- 3) Nyelvalátámasztó funkció

A súlyosan halmozottan sérült személyeknél mind a három funkció szerepet játszik a gyógypedagógus gyakorlati munkájában. A nem beszélő személyeknél **nyelvpótló** szerepe lehet, kommunikációs eszközt ad, hogy szükségleteit, érzéseit kifejezésre juttathassa, utat engedve magához a környezetében élő emberek számára.

Nyelvfejlesztő hatása a kommunikációs helyzetek teremtésén keresztül kap nagy jelentőséget a fejlesztés során. **Nyelvalátásmozgó** funkciója akkor nyilvánul meg, amikor az adott személy verbálisan kommunikál, de beszéde (hanghelyettesítések, elmosódott artikuláció, dysarthria) nehezen érthető a környezete számára.

Jelentősebb csoportok

Gesztusnyelv

A gesztusnyelvnek az egyik a gyakorlat szempontjából jelentős előnye a minimális költsége, valamint, hogy „kéznél van”.

A spontán közlésként a lehetősége adott mindenki számára. A jelek differenciáltak, könnyen tanulhatóak. Feltételezi azonban a kommunikációs partnerhez való odafordulás szükségességét. Hátránya, hogy személyekkel, akik nem gyakorolják ezt a kommunikációs formát néhány konvencionális gesztusjelre (pl. köszöntés) redukálódik. A gesztusjel rövidebb idő alatt lezajló kommunikációs forma. Itt csak a kulcsszavak megjelenítése zajlik a kommunikáció során, a nyelvtan nem kap jelentős szerepet.

Erdélyi Andrea (2005): Nézd a kezem! Egyszerű gesztusjelek gyűjteménye. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

forrás: <https://hu.depositphotos.com/184228566/stock-illustration-set-of-gestures.html>

Ez a gesztus jelgyűjtemény egy országosan egységes, egyszerű, logikus, áttekinthető és könnyen tanítható rendszert biztosít a súlyosan, halmozottan sérült személyek és környezetük számára. Gesztusjelei egyszerűen felépített „egész szó” jelek, melyek a hétköznapi tapasztalatokra, cselekvésekre, tárgyakra és gesztusokra irányulnak, konkrét és könnyen érthető módon. A „szavak” egyszerű egymás utáni felsorolásával alkothatunk mondatokat.

A jelek motoros kivitelezése egyszerűsített, a mozgásukban akadályozott személyek számára is könnyedén elsajátítható. A gesztusjelet mindig beszédkísérőként használjuk, az akadályozott személlyel kommunikáló egyén egyidejűleg beszél és jelel.

Módszertani gondolatok a gesztusnyelvhez

A gesztusnyelv alkalmazásának fogyatékos személlyel szemben támasztott feltételei:

Képesnek kell lennie a kommunikációs társ elfogadására és szem- és a testi kontaktus felvételére. Érdeklődést kell mutatni az adott tárgyak, helyzetek vagy események után, mely a kommunikációs fejlesztés kiindulási pontja. Képesnek kell lennie a konkrét tárgy, esemény és a gesztusjel összekapcsolására.

A szakemberek, szülők, a kommunikálni kívánó környezettel szembeni követelmények:

A gesztusnyelvvél való kommunikáció során nélkülözhetetlen a fogyatékos személyhez való odafordulás, mind fizikai mind érzelmi szempontból. A gesztusjeleknek a célszemély látóterén belül kell megjelenniük, és lefolyásuk tempója nem lehet túl gyors, időt kell adni a megértéshez. Fontos, hogy a gesztusjel jól felismerhető legyen, a kivitelezés pedig pontos. A szakembereknek ismerniük kell a fogyatékos személy életkörülményeit, érdeklődését. A hétköznapi tevékenységek is kiválóan alkalmasak a gesztusjelekkel való kommunikációra, /napi étkezések, rendszeresen előforduló feladatok/. A hétköznapi helyzetekben a gesztusjeleknek konkrét tárgyakra, eseményekhez kell kapcsolódnia. Rá kell vezetni a fogyatékos személyt arra, hogy egy-egy gesztusjel egy-egy konkrét tárgy, vagy esemény szimbóluma. Ugyanúgy a fotókkal, képekkel, képi szimbólumokkal történő kommunikáció esetében is. Minden alternatív kommunikációs forma egyfajta univerzalitásra törekszik.

Gesztusnyelv használata

forrás:

<http://www.gondozotthon.hu/2-besorolatlan/36-gondoskodas-gyermekeinkert-kozhasznu-alapitvany-apolo-gondozohaz-program>

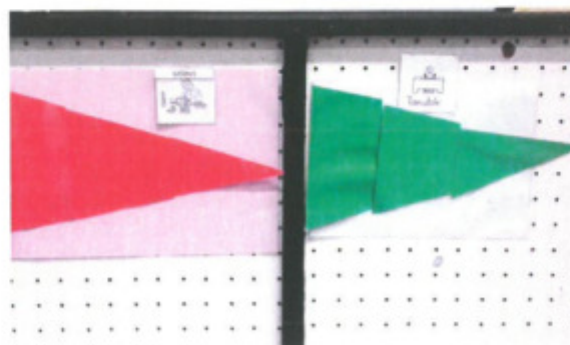
Képi szimbólumrendszerek/Kommunikációs füzetek/Piktogramok

A gesztusnyelv nem mindenki számára alkalmazható alternatíva. Számukra a képi szimbólumrendszerekkel történő kommunikáció jelenthet megoldást.

Súlyosan-halmozottan fogyatékos személyek esetén a letapogatható háromdimenziós szimbólumok jelenthetnek segítséget a kommunikáció során, melyek módszertanilag a képi szimbólumokat megelőző lépésként is megjelenhetnek.

A képi szimbólumrendszerek eszközei a konkrét képi megjelenítéstől (fotók) egészen az egyéni igényeknek megfelelően kiválasztott absztrakt szimbólumok alkalmazásáig terjednek (pl.: Bliss-szimbólumok, PCS, PECS)

A kommunikációs eszköz kialakításnál fontos gyakorlati szempont a tartósság és az újonnan tanult szimbólumok megjelenítésének biztosítása, a variálhatóság.

Képi szimbólumok

forrás:

http://www.jgypk.hu/mentorhalo/tananyag/Kommunikaci_fejldse_s_fejlesztse_rtelmileg_a_kadlyozott_szemlyeknl/962_kpi_szimblumrendszerekkommunikcis_fzetekpiktogramok.html

Kommunikációs könyvek

Személyre szabott kommunikációs eszközök, melyek képi rendszerekre és személyes fotókra épülnek. Rutinos használat esetén képei bővíthetők.

forrás:

http://www.jgypk.hu/mentorhalo/tananyag/Kommunikaci_fejldse_s_fejlesztse_rtelmileg_a_kadlyozott_szemlyeknl/962_kpi_szimblumrendszerekkommunikcis_fzetekpiktogramok.html

forrás:

http://www.jgypk.hu/mentorhalo/tananyag/Kommunikci_fejldse_s_fejlesztse_rtelmileg_a_kadlyozott_szemlyeknl/962_kpi_szimblumrendszerekkommunikcis_fzetekpiktogramok.html

A különböző képkommunikációs eszközökkel egyszerű rajzos elemekkel segítjük a kommunikációt. Csak rámutat a képre, így nem kell kimondania a szót, vagy az egész mondatot, mivel ezekhez megvannak a jelei, jelképei a kommunikációs táblán.

AAK oktatás

forrás: <http://www.blissalapitvany.hu/aak/augmentativ-es-alternativ-kommunkacio/>

forrás: <http://www.blissalapitvany.hu/aak/augmentativ-es-alternativ-kommunkacio/>

forrás: <http://www.blissalapitvany.hu/szolgáltatások/egyenifejlesztés/>

Elektronikus kommunikációs segédeszközök

Az elektronikus eszközök tárháza nagyon nagy.

Gyermekzongora Gyermekjáték, amelynek célja hangadás, „zene” önálló létrehozása. Billentyűk lenyomásával a kapcsolók, klaviatúrák, kommunikátorok használatát készítjük elő.

forrás: <https://www.mall.hu/zenes-hangos-jatek/let-s-play-hernyo-alaku-gyerek-zongora-hanggal-es-fenyekkel>

Válogatás a Mid-Comp Kft AAK , Info-kommunikációs eszközeiből:

<http://www.aaksni.hu/alap-kommunikacio-basic-communication-k34973/views/desc/60>

Kapcsolók (érintő, lap, billenő kapcsoló)

A billenő kapcsoló elengedés után visszabilen eredeti helyzetébe.

A lapkapcsoló bekapcsolás után elengedve megtartja helyzetét, és csak újabb nyomásra kapcsolódik ki. Játékhoz kapcsolva előkészítheti a kommunikátorok használatát.

A kommunikátor a kapcsoló lenyomásával/érintésével) megállítható, elindítható, segítségével képek, jelképek is kiválaszthatók.

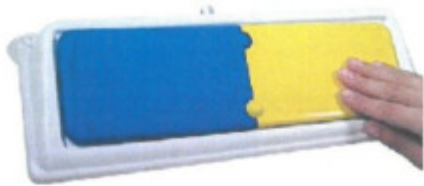

forrás:

<https://www.facebook.com/AAKSNI/photos/a.117756445042560/117794385038766/?type=1&theater>

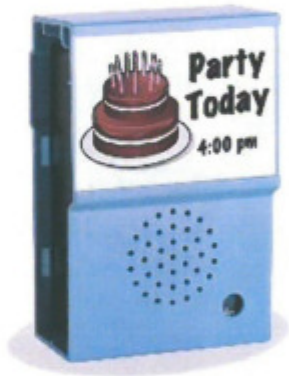

forrás:<http://www.blissalapitvany.hu/szolgaltatasok/fejleszto-neveles-oktatas/>

Rocking Say It Play It

Két üzenetes kommunikátor és kapcsoló is egyben. Két 10 másodperces üzenetet játszik le, miközben akár egyidejűleg aktiválja a hozzá csatlakoztatott játékokat vagy eszközöket.

No Touch Talker

Ez az egy üzenetes kommunikációs eszköz azt tanítja a felhasználónak, hogy a cél irányába mozogjon. Nem igényel tényleges kapcsolatot ahhoz, hogy aktiválja az üzenet lejátszását.

Partner Plus One

Egy üzenetes kommunikációs eszköz, amely könnyen összekapcsolható további Partner Plus eszközökkel. Így akár létrehozhatunk több üzenetes kommunikátort is. Az eszköz egy felvételi szinten max. 30 másodperces üzenetet tud befogadni.

Partner Plus Four

Kétszintű, négyüzenetes alap kommunikációs eszköz, LED visszajelzéssel és rezgéssel, azoknak, akiknek szükségük van vizuális és auditív és kinezetikus támogatásra. Általa összesen nyolc üzenetet rögzíthetünk, üzenetenként legfeljebb 6 másodperc hosszúsággal. Négy bementi/kimeneti csatlakozóval is rendelkezik (csatlakozási lehetőség kapcsolók, játékok, eszközök részére).

Big Button with steps and levels

Már akkor is tud kommunikálni, ha alig emeli fel a kezét az asztaltól. Nagyszerű hangminőség, tartósság, könnyen kezelhetőség. Az átlátszó sapka alatti nyílásba könnyedén csúsztatható bele kép, ikon, matrica. Nyomja meg a szélén vagy a tetején és máris aktiválódik. A Big Button terméknek kétféle felhasználási módja van: egy sima üzenetes és egy tap-to-talk mód. A sima üzenet módban egy 48 másodperces üzenet hallható a gombnyomással.

A tap-to-talk módban 3x 24 másodperces üzenet hallható, és a felhasználó választhat ki

egyét a három üzenetből. A gomb egyszeri érintésével lejátssza az első üzenetet, kétszeres gombnyomással a másodikat, háromszoros gombnyomással pedig a harmadik üzenetet. (hasonlóan, mint az egérrel az egy klikkelés, dupla klikkelés)

Léteznek egyénre szabott igényeknek megfelelően, tekintettel irányított készülékek is.

Vannak készülékek, melyeknél a képi megjelenítés nem társul az információk akusztikus megjelenítésével.

Az egyszerű talker-ek, melyek mintegy diktafonként működve gombnyomásra visszaadják a felvett gondolatokat (a gomb rendszerint nagy, hogy a mozgássérült személyek is jól alkalmazhassák).

Más készülékek akusztikus formában is vissza tudják adni a közölni kívánt információt (Adam, 1996). Így a kommunikáció könnyebben kezdeményezhető, nem igényli a teljes odafordulást a kommunikációs partner részéről.

GoTalk 20+

Akár 100 üzenetet is lehet rögzíteni. Már egy kis érintéssel is lehet a ráccsal elválasztott részeket aktiválni. Az eszköz öt szintet tud és szintenként 20 üzenetet, amit a plusz öt fő rész egészít ki.

QuickTalker23

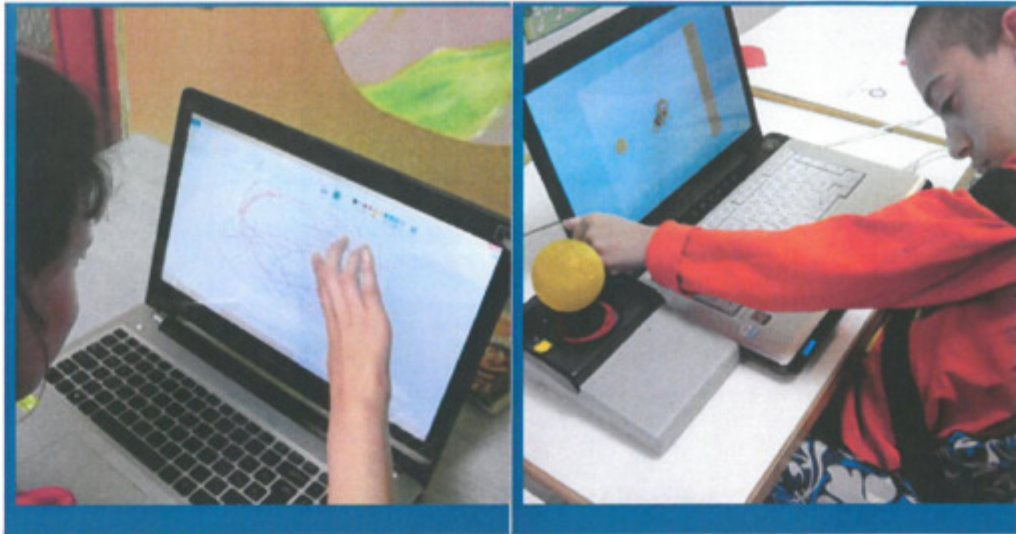
Könnyen használható, bárhová elvihető kommunikátor. Masszív, mindennapi használatra is alkalmas.

forrás: <http://downbaba.hu/csalad/gyereket-lasd-ne-fogyatekossagot/>

Bonyolult és összetett személyi számítógépek, melyek az egyéni igényekre szabott szimbólumokkal, piktogramokkal, és azok csoportosításával könnyítik meg használója számára a kommunikációt.

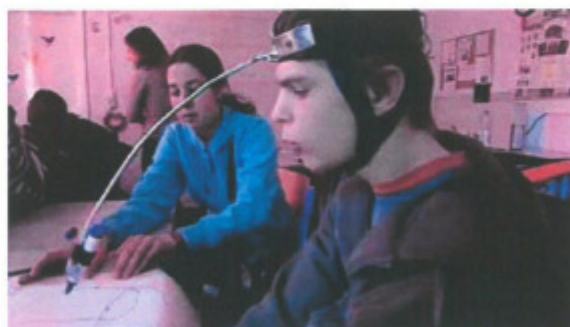

forrás: Bliss Alapítvány képei

Fej egér

forrás: <http://www.aaksni.hu/head-mouse-extreme-t142946>

Fejpálca

forrás: <http://rtl.hu/rtlklub/fokusz/videok/330747>

A felső végtagok súlyos mozgáskorlátozottsága esetén kompenzáló megoldást nyújt. A fejre rögzítve mutatóra, kommunikátorral, számítógéppel való kommunikációra, abba eszközt helyezve bármilyen más feladatra használható (festés, írás, rajzolás, vágás,

fűzés stb.). Olyan mozgáskorlátozottaknak ajánlott, akik végtagjaikat nem képesek használni, de jó a fejkontrolljuk.

Különböző infokommunikációs eszközök, így a számítógép, mobiltelefon, tablet, laptop, notebook, a különböző operációs rendszerek szoftverek is komoly segítséget tudnak nyújtani mozgáskorlátozott, nem beszélő emberek kommunikációjában. Mindezeket túl napi szinten jelennek meg újabb applikációk, amelyek könnyebbé tehetik az életüket.
/Márkus Eszter/

A Bliss Alapítvány keretében működik ilyen irányú továbbképzés, de az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Karon, egyes szakirányokon is megjelenik az AAK képzés.

Bliss Alapítvány

Működtetett intézménye: *Segítő Kommunikációs Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény, Pedagógiai Szakszolgálat, Fejlesztő Nevelés-Oktatást Végző Iskola*

Cím: 1112 Budapest XI., Neszmélyi út 36.
(Örmezői lakótelep)

Telefon fax: (+361) 310-3583

Email: info@bliss.org.hu

Összefoglaló gondolatok

Magyarországon egyedülálló módon a nemzeti köznevelési törvény rögzíti a sajátos nevelési igényű illetve a speciális szükségletű gyermekek korai fejlesztését, gondozását.

Amint a gyermek bekerül a köznevelési ellátórendszerbe, úgy a szakorvosi vélemények alapján jó eséllyel hamar elkezdődik a kommunikációs fejlesztése. Az AAK eszközöktől nem szabad megijedni, hiszen az újszülött gyermek is úgy születik a világra, hogy AAK-t használ. Mindenféle jelzést alkalmaz, kivéve a beszédet.

Az alternatív kommunikáció bármely formáját választva, arra kell törekedni, hogy a súlyosan halmozott személy minél több személlyel, családtaggal, ismerőssel, tanárral, baráttal tudjon kommunikálni.

Arra is törekedni kell, hogy bővüljön azoknak a személyeknek a száma, akikkel képes lehet kommunikálni, ezért fontos, hogy a közvetlen környezetének személyeit vonjuk be ebbe a folyamatba és ők is a használt szimbólumokat egységesen használják.

A verbális kommunikáció nem veszíti el szerepét az alternatív kommunikáció használata során, mivel alkalmazása közben a környezet nem hagyja el a verbális kommunikációt.

Az augmentatív és alternatív kommunikáció alkalmazása során a különböző rendszerek kombinálhatók egymással, azonban az egyszerűbb gyakorlati alkalmazás szempontjából ajánlott egy adott kommunikációs eszközzel dolgozva törekedni a fogyatékos személy kommunikációs képességeinek fejlesztésére.

Az AAK keveredésére jó példa a reggeli kör a csoportban. Amikor a közös üdvözlő reggeli dalt gesztusjelekkel kísérik, majd a jelen levő gyerekek képei (fotók) a táblára kerülnek, miközben az adott gyermek nevét gesztusjelekkel jelenítjük meg.

Ideális az lenne, ha a gyermekeknél már a beszéd kialakulásával egy időben elkezdődne az AAK eszközök használata és az iskolák számára a szükséges eszközök biztosítása. Kölcsönző központok működtetésével a szükség esetén az egyéni igényeknek megfelelő, személyre szabott eszközöket kell biztosítani az érintettek számára.

Kálmán Zsófia (2006): Mással – hangzók... Az augmentatív és alternatív kommunikáció alapjai. Bliss Alapítvány, Budapest.

„A jó pedagógusnak mindig szem előtt kell tartania, hogy minden csodagép pusztán eszköz, aminek csakis akkor veheti hasznát, ha pontosan tudja, hogy kinél, miért, hogyan, mikor és milyen cél elérésére akarja azt és éppen azt használni.”
/Kálmán Zsófia/

FELHASZNÁLT IRODALOM

Erdélyi Andrea (2008): Az augmentatív és alternatív kommunikáció (AAK) mint a kommunikációtudományok egyik legifjabb részdiszciplínája In: Gyógypedagógiai Szemle (1), http://www.prae.hu/prae/gyosze.php?menu_id=102&jid=3&jaid=5

Erdélyi Andrea (2005): Nézd a kezem! Egyszerű gesztusjelek gyűjteménye nem beszélő emberekkel való kommunikációhoz, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

Fröhlich, A. (1996): Bazális stimuláció a gyakorlatban. In: Márkus Eszter (szerk.): Halmozottan sérült, súlyosan mozgáskorlátozott gyermekek nevelése, fejlesztése, Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola, Budapest, 227-322.

Gordosné Szabó Anna: Bevezető általános gyógypedagógiai ismeretek. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2004.

Kálmán Zsófia: A gyógyító pedagógia legifjabb ága: Augmentatív és Alternatív Kommunikáció. In: Gordosné Szabó Anna (szerk.): Gyógyító pedagógia. Nevelés és terápia. Medicina Könyvkiadó Rt., Budapest, 2004, 433–459.

Dr. Kálmán Zsófia (szerk.): Augmentatív és alternatív kommunikációs füzetek I. Bliss Alapítvány, Budapest, 1999a.

Dr. Kálmán Zsófia (szerk.): Augmentatív és alternatív kommunikációs füzetek II. Bliss Alapítvány, Budapest, 1999b.

Dr. Kálmán Zsófia (szerk.): Augmentatív és alternatív kommunikációs füzetek III. Bliss Alapítvány, Budapest, 2001.

Dr. Kálmán Zsófia: Az augmentatív és alternatív kommunikáció nemzetközi és hazai kialakulása és fejlődése. A Pécsi Tudományegyetem, 25 Bölcsészettudományi Kar, Kommunikáció Doktori Alprogramjára benyújtott habilitációs értekezés tézisei, Budapest, 2000b.

Kálmán Zsófia (1997): Augmentatív kommunikáció. In: Báthory Zoltán/ Falus Iván: Pedagógiai Lexikon I. kötet A-H, Keraban Kiadó, Budapest, 122.

Kálmán Zsófia, Kassai I. (1987) Bliss – jelképszótár. Másokat segítő GT Táltos Kiadó, Budapest.

Kálmán Zsófia (2007): Humbug vagy hatékony módszer? Kommunikációelméleti megfontolások az augmentatív kommunikációról In: Gyógypedagógiai Szemle (1), http://www.prae.hu/prae/gyosze.php?menu_id=102&jid=10&jaid=75

Kálmán Zsófia: (1989) Kommunikáció Bliss-nyelven. Bliss Alapítvány Origo Press, Budapest.

Mall, Winfried: Kommunikáció értelmileg súlyosan akadályozott emberekkel. Munkafüzet. In: Hatos Gyula (szerk.): Értelmileg súlyosan akadályozott emberek gyógypedagógiai foglalkoztatása. Tanulmánygyűjtemény. Tankönyvkiadó, Budapest, 1995.

Márkus E. (2003) Individuális kommunikáció a súlyosan-halmozottan sérült gyermekek nevelésében. in: IME – Ismerkedés, megértés, együttlét. Súlyos-halmozott fogyatékossgal élő emberek életének kísérése. Kézzenfogva Alapítvány, Budapest, 76-88.

C:/Users/admin/Downloads/2_sz_melleklet_fejleszto_nevelesoktatas_programja2013.pdf

file:///C:/Users/admin/Downloads/dr_-kalman-zsofia---paless-eszter---tokolyi-reka---beszelgetunk---sulyos-beszedzavarral-elo-gyermekek-specializalt-logopediai-ellatasa.pdf

http://www.barcsiiskola.hu/fejleszto_iskola

<http://www.blissalapitvany.hu/aak/>

<https://docplayer.hu/48374955-Specialis-kommunikacio.html>

http://www.eltereader.hu/media/2016/06/gyosze2008_1_full.pdf

<http://fejlesztok.hu/segedletek/pedagogiai-segedletek/219-a-kommunikacio-zavara.html>

<http://fpsz.hu/augmentativ-es-alternativ-kommunikacio/>

http://www.gardonyimor.hu/wp-content/uploads/7sz_melleklet_Fejleszto_neveles.pdf

http://www.immanuelotthon.hu/aak_eszkozok

http://www.jgypk.hu/mentorhalo/tananyag/Kommunikci_fejldse_s_fejlesztse_rtelmileg_a_kadlyozott_szemlyeknl/81_kit_tekintnk_slyoshalmazott_fogyatkos_szemlynek.html

http://www.jgypk.hu/mentorhalo/tananyag/Kommunikci_fejldse_s_fejlesztse_rtelmileg_a_kadlyozott_szemlyeknl/91_a_kommunikci_mint_emberi_jog.html

http://www.jgypk.hu/mentorhalo/tananyag/Kommunikci_fejldse_s_fejlesztse_rtelmileg_a_kadlyozott_szemlyeknl/93_az_aak_meghatrozsa.html

http://www.jgypk.hu/mentorhalo/tananyag/Kommunikci_fejldse_s_fejlesztse_rtelmileg_a_kadlyozott_szemlyeknl/95_az_aak_clcsoportjai.html

<http://kerekvilag.sulinet.hu/iskola/komunikacio.php>

<http://koraifejleszto.hu>

<http://mek.oszk.hu/10600/10681/10681.pdf>

https://online.otdk.hu/uploads/dolgozatok/479152776bf77653991d6dfc932d13/palyamu_nka_17330_0180.pdf

https://www.prae.hu/prae/gyosze.php?menu_id=102&jid=22&jaid=187

32/2012. (X. 8.) EMMI rendelet a Sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelésének irányelve és a Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelve kiadásáról

2/2005. (III. 1.) OM rendelet a Sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelésének irányelve és a Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelve